

Grafsteen in fort Elmina, met grafschrift door ds. A. Andriessse, predikant te Veere. beeld Mark Dingemans

Hollandse handelsgeest in Gh

tekst Mark Dingemans

Elmina, een klein vissersstadje aan de Ghanese kust. Vissers slepen hun boten het strand op, de markt is een mierenhoop. Voetgangers stuiven uit elkaar voor het getoeter van een bus die door de nauwe straatjes navigeert.

In de bus zit ik dicht opeengepakt met een hoop West-Afrikanen en een handjevol blanken, collega's op een taalkundeconferentie. Na eindeloos gekonkel komt de bus uit op een klein pleintje aan de voet van een groot wit fort.

Met stijve ledematen rollen we de bus uit, om meteen bedolven te worden onder de straatverkopers. Een jongen trekt aan mijn arm en laat me een vodje zien met een paar namen en bedragen erop. „Hallo, wij zijn sporters, maar

we hebben geen voetbalveld hier; dit is een project van een Duitse organisatie; wilt u ook...” Ik lach vriendelijk, schud nee. Hij lacht zijn mooie witte tanden bloot: „We can be friends!” Daar kan ik hem geen ongelijk in geven, maar dat is niet genoeg om zijn aftroegeltreuc door de vingers te zien. Ik raad hem aan iemand anders te proberen. Er is vandaag vast wel een toerist met schuldgevoel te vinden.

Over de ophaalbrug lopen we naar de poort, waarboven een trotse gouden leeuw prijkt. Dit was 250 jaar lang Nederlands grondgebied. Op het binnenplein van het fort verzamelen we voor de rondleiding. Eerst het kerkje op de binnenplaats. Van oorsprong Portugees, zegt de gids. De Hollanders, praktisch als altijd, maakten er een markthal van toen ze het fort in 1624 veroverden op de Portugezen.

Weelde

Binnen de muren van het fort werd verwoed gehandeld. Goed-

koop buskruit, ijzer en westerse luxeartikelen werden hier ingeruild voor ruwe grondstoffen. Hier is de weelde van Veere en mijn geboortestad Middelburg op gebouwd, de prachtige koopvaardijpanden langs de kades, onze

Hier is de weelde van Veere en mijn geboortestad Middelburg op gebouwd

gouden eeuw. Dit is het glorieuze begin van de wereldmarkt.

Vanaf de binnenplaats lopen we door een smalle gang naar de slavenverblijven. Hier, in een paar ruimtes elk niet groter dan een woonkamer, zaten honderden slaven opeengepakt. Het enige licht komt van een raampje hoog in de muur. De kerkers komen uit op een tweede, kleinere binnenplaats waar de vrouwelijke slaven mochten luchten.

Erboven is een balkon. Hier stond de gouverneur af en toe met

zijn armen over elkaar de geketende vrouwen beneden te begluren. Als hij er ééntje zag die hem wel wat leek blafte hij een commando. De vrouw werd losgemaakt, gewassen, en via een ladder naar boven gestuurd. Als de gouver-

neur genoeg van haar had werd ze weer naar beneden gejaagd.

Stank

We lopen een stukje verder, waar een nauw gangetje naar de laatste kelder leidt. Waarom stinkt het hier zo? vragen een paar Nigerianen in ons gezelschap. De gids antwoordt niet. Een mansbrede spleet in de muur biedt uitzicht op de eindeloze oceaan. Eens in de drie maanden meerde hier een slavenchip aan. Wie uit deze ruimte vertrok kwam nooit meer terug.

De gids vertelt hoe de slaven in de ruimen werden gepropt. Een vijfde van hen overleefde de martelende zeereis niet. De rest werd voor goed geld verkocht aan plantage-eigenaren in de Nieuwe Wereld. Om me heen morren mijn West-Afrikaanse collega's in ongelof. Achter mij hoor ik iemand zeggen: „They have to pay!” Ik voel me plotseling nadrukkelijk blank.

We verlaten de kerkers en verkennen de bovenverdiepingen. Grote eetzaal, een mooie Oudhollandse keuken, een kerkzaal met een bordje: „Zion is des Heeren ruste. Dit is Syn woonplaetse in eeuwigheit. Psalm 132”. Houten klikklak-vloeren. De ruime kamers van de gouverneur. En o ja, het balkon.

Via een statige trap komen we weer terug op het binnenplein. In een van de muren bevindt zich een grafsteen waarvan ik het grafschrift onwillekeurig hardop begin te lezen. De gids zegt: „Is dat jouw taal?”; uit de groep klinkt een roep om vertaling. Het

Fort Elmina in Ghana, waar de Nederlanders eeuwenlang slaven verhandelden. beeld Flickr/Tony Kallhagen

column

Ontregeld

tekst Hylke

Onze jongste zoon is dan toch geslaagd. Leren is niet zijn liefhebberij, schoolgaan eventmin, al kon hij met de leerkrachten prima overweg. Als hij eens straf kreeg, was dat omdat hij in een tussenuur werd gesnapt in het winkelcentrum nabij de school.

Daar mocht hij niet komen en die regel respecteerden we. Net als de overige regels van de reformatische scholengemeenschap.

Een bekende straf daar is het overschrijven van het reglement waarin alle geboden en verboden staan opgesomd. Dat vraagt een uur pennen, want in de loop der jaren dijde de lijst gestaag uit. Steeds was er iets nieuws wat om aanvullende regels vroeg. Neem de legging. Die is niet absoluut verboden, maar je mag niet zien dat het een legging is. Dragen meisjes open schoenen, dan dienen ze de voet te bedekken met een sokje. Tenminste, als ik het goed heb begrepen. Ik informeerde ernaar bij een docent, maar die wist het ook niet precies. „Ik heb geen idee van wat er allemaal op die lijst staat”, bekende hij.

Het deed me denken aan het joodische Jodendom met z'n 613 geboden en verboden. Waar orthodoxe joden –en dat kan ik waarderen– zich wel aan houden. Mijn ervaring met het reformatisch onderwijs is op dit punt minder gunstig. De vermenigvuldiging van regels is al een riskante bezigheid, het niet naleven van gestelde regels is volgens mij nog riskanter. Dat wekt gemakkelijk de indruk dat het op de oordeelsdag ook wel mee zal vallen.

Veel regels lijken bovendien bedacht om de echte problemen te kunnen negeren. Toen een docent tijdens een dagopening de kleding aan de orde stelde, zei een vmb'er rechttoe rechtaan: „Veel reformeiden lopen er bij als een hoer.” Van zo'n reactie moeten ouderen even slikken, maar ze schept wel duidelijkheid. Met deze diagnose is de oplossing helder. De dracht van Delila wordt op een christelijke school niet getolereerd.

Ik heb begrepen dat een commissie momenteel de stofkam door de regels haalt. Dat lijkt me een prima besluit. Als we de Tien Geboden gaan uitbreiden, is het einde zoek. Maar laten we die tien dan wel serieus nemen. Anders wordt het voor de schoolinspecteur erg onduidelijk wat de reformatische gezindte zo anders maakt dat die eigen scholen verdient.

Onze zoon gaat nu naar een reformatische vervolgopleiding. Vooraf moest ik een lange vragenlijst invullen, ter toetsing van ons principiële gehalte. Eerst werd ik korzellig. Als de docenten deze vragen eerlijk beantwoorden, kan minstens de helft vertrekken. Vervolgens werd ik verdrietig. Omdat geen enkele vraag ook maar enigszins deed denken aan de eerste vraag van de Heidelbergse Catechismus. Dat is voor hedendaagse refo's blijkbaar te veel gevraagd.

ana

serie

Vrij van slavernij

Vandaag is het 150 jaar geleden dat de slavernij in Suriname en de Nederlandse Antillen werd afgeschaft. In een zevendelige serie aandacht voor dit feit. Vandaag deel 7 (slot).

>>>rd.nl/vrijvanslavernij

Statenbijbel-Nederlands gaat me ongemakkelijk goed af en voor ik het weet sta ik voor een groep West-Afrikanen het grafschrift te vertalen van de „Bewinthebber Der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie Ter Kamere Zeelandt”, overleden 12 maart 1758. Ds. A. Andriess, predikant te Veere, heeft het geheel voorzien van een stichtelijk woord.

Daaldertekens

Genoeg. Als de rondleiding ten einde is ontsnap ik aan de groep. In de boekwinkel ontdek ik een deur waardoor ik op de vestingmuren kan komen. Ik snuif de frisse zeelucht op en bedenkt dat

dit uitzicht eeuwenlang niet is veranderd. Onder mij zijn de massieve vestingmuren het onwrikbare bewijs van een cultureel systeem dat zulke bruutheden kan begaan.

Mijn voorouders, Statenbijbel in de hand en daaldertekens in de ogen, hadden gewoon een goede neus voor de markt. Tot ze na twee eeuwen goed geld verdienen tot het verlichte inzicht kwamen dat zwarten ook mensen zijn. Het fort werd in 1871 voor een habbekrats verkocht aan de Britten, en de verschrikkelijke slavenhandel is verbannen naar een alineaatje in ons geschiedenisboek.

En wat deden de Hollanders vervolgens? Wat een goed handelaar

betaamt, natuurlijk: de aandacht verleggen naar handelswaar die minder hoog op de morele agenda staat. Paul Cliteur heeft opgemerkt dat de Nederlandse bio-industrie de grote morele blinde vlek van onze tijd is. Maar bij is een roepende in de woestijn. De stem van het volk wordt ondertussen nimmer vertegenwoordigd door onze hedendaagse bewindhebbers, die een beroep doen op VOC-mentaliteit en vrije markt. Bio-industrie? Dat zijn gewoon de wetten van vraag en aanbod, zeggen we, en we halen onze schouders op. Saillant detail is dat onze overschotten aan kippenrestvlees tegenwoordig op de Ghaneese markt gedumpt worden. Hoezee, het kringetje is weer rond. De wereldmarkt blijft trouw zijn werk doen, en – je maintiendrai – Holland vaart er wel bij.

Maek Dingemans is taalwetenschapper aan het Max Planck Instituut in Nijmegen en brengt elk jaar een paar maanden door in Ghana voor veldwerk.